

ZABORAV

A s večeri, more se stižavalo i kao da se povlačilo u senku drvoreda na obalskom šetalištu; kao da nije htelo da pređe preko te granice između svetlosti i mraka, kao da je htelo da kaže da nema ništa sa onim što se zbiva gore na obali, ništa sa preglasnom muzikom iz hotelskih terasa i bašti, sa grajom iz borove šume u kojoj je ležalo krdo šatora, sa osvežavajućim pićima, šarenilom odeće i govora...

Sudija je prolazio polako između užurbanih i raspricanih prilika na obalskom šetalištu posmatrajući odsutno taj pomalo smešni odsjaj davno zaboravljene — il izgubljene — čežnje za slobodom koji se zove letovanjem. U ovom času, mislio je, duž cele ove obale, na stotine kilometara južno i severno odavde, traju isti taj žamor i ta vedrina dokolice, ista prenaseljenost i pretrpanost, isti ritam popularnih pesmica i popevki, iste boje...

Bio je početak sezone: ljudi su navirali odasvud, pretrpanih ruku i misli. Dolazili su da u oslobađajućem nehaju prožive dve-tri nedelje ukradene od okrutne godine i sudija je, gledajući ih, mislio kako u njihovim uspomenuama ove večeri u baštama kraj obale postaju već prosto nezaboravne. Ali, šta bi se dogodilo da ta sloboda potraje? Pozeleo je odjednom da raspolaže tom moći da u njihove glave ulije nekakvo iznenadno saznanje — da ranijeg života više neće biti, da se ne moraju nikud vraćati, da svi mogu večno ostati na tim stenama i šljunku, na svojim gumenim dušecima, u hladovini ma-

sline. Zasmejala ga je ta nehotična slika; video je kako se obala polako pretvara u pakao.

Kuće gradića u kome se obreo kao da su se dale u trk prema dugoj šljunkovitoj plaži; od arhitekture primorskih gradova jedva da je išta ostalo; svuda se osećala jagma za proširenjem kapaciteta i brza, savremena gradnja osvajala je prostor rogozbatnim betonskim konstrukcijama.

On je stanovao u maloj četvrti vila, sa imenima na brzu ruku smišljenim i pretrpano zvučnim; ona u kojoj je on boravio zvala se GRACIJA KRISTINA.

Naspram gradića, na horizontu, videlo se neko ostrvo. Kad su mu rekli kako se zove, setio se da je jednom tamo proveo dva meseca. Ali, ničega se više nije setio iako je to dugo i uporno pokušavao; saznanje da je tamo bio, ostalo je sasvim apstraktno, kao tmasti, neodređeni obris ostrva prema kome je pogledao. Odlučio je da jednom ode na izlet tamo preko, ali na tome je i ostalo.

Odmah iznad gradića, do samih oblaka, uzdizale su se skoro prave litice planine za koju su mu rekli da je Biokovo. Osvrćući se prema njima, čovek se osećao doslovno odsečen od ostalog dela sveta; to je bila nekakva odveć stvarna pregrada između prošlosti i sadašnjosti.

Možda je to i dobro, mislio je ponekad.

Prepodne je more obično bilo jako ustalasano i sudija je sedeo na terasi, posmatrajući batrganje retkih kupača. Ponekad je razgovarao sa konobarom — ispostavilo se da su zemljaci — ali je najčešće sedeo sam i zurio u novine.

Onda bi opet šetao, dugo, predano; odlazio je do isturenog grebena i posmatrao more, neumorno i odsutno more, tako veličanstveno odsutno da ga je to, u času kad je shvatio, sasvim porazio.

Dogadale su mu se čudne stvari: ponekad bi sebe zatekao prelišenog nekakvim valom veselosti kojoj nije znao izvora: bila je to radost čista i jasna, kao kad se zarađujemo u snu.

Počelo je na izvestan način da mu se dopada to mesto i odlučio je da o tome piše prijateljima koji su ga sklonili da dode ovamo, ali na tome je i ostalo.

A iza ponoći, kad bi sve utihlo, ispod planine bi se oglasili petli i njihovi glasovi su čudno odzvanjali nad morem u izmaglici.

Smešio se slušajući ih i sećao se davnih noći kad se vraćao u napuštenu seosku kuću. Uvek se vraćao noću, da bi izbegao susrete i ljubopitljivost, doduše prostodušnu, ali zamornu. I dok je prolazio pored zamrlih vodenica i močila kraj kojih su se belasale rasprostrte, ukišeljene konoplje, oglasili bi se petlovi, promuklo, nesložno.

Na izmaku daha, ulazio je u napuštenu kuću, njegovu kuću, i ispunjavao je šumovima, jedva čujnim, skoro bojažljivim; onome ko bi spolja slušao te šumove činilo se da je srce kuće ponovo počelo da kuca, nepravilno, napreskok.

Petlovi nad morem i davna žurba povratka!

Stizao bi kući krajnje iscrpljen — od stanice do sela bilo je više od 15 kilometara pešačenja — ali, koliko je bio preporadajući i taj zamor povratka, u svežini noći. Njegovo telo postajalo je tada zvonko, šumno, kao noć kroz koju je išao, noć puna česmi, potoka, vodenica i meškolenja nevidljivih prica u grmlju kraj puta. Kao da se kupao u tim noćima; te noći povratka behu noći zaborava.

Šetao bi obalskim šetalištem sve dok ne bi počelo da se razdanjuje. A onda bi zid Biokova počeo da ga odvaja i od samih uspomena. Više mu nije bilo potrebno da pogleda prema njegovim liticama; u sebi je osećao njihovu prisutnost, suru, neumoljivu. Umoran i pospan vraćao se u vilu.

Ili bi se, s večeri, umešao u šaroliklu reku šetača u centru, sasvim nalik na bilo kojeg od turista obučenih u jarke boje, koje su u ovom podneblju odsijavale glasnije nego bilo gde. Tako je jedne večeri u gužvi bljesnula poznata crvena bluza. Zastao je, uzbuđen i pometen; u ovom predelu sve je izgledalo moguće.

Pošao je za njom. Ona se probijala sa koferima između večernjih šetača, praćena nekim bosonogim dečakom, jednim od onih koje je TURIST-BIRO unajmljivao da razvode goste kroz splet uličica i stepenica do soba u privatnim pansionima. Pristigao ju je; ona je spustila kofer da se odmori i istom se osvrnula: neznanka ga je pogledala osmehom deleći njegovu razočaranje...

Odmahnulo je glavom odlučivši da se više tako lako ne predaje tim smešnim, ali razornim uobraženjima. I, kao da traži potvrdu, pogledao je prema liticama Biokova.

Dani su prolazili neprimetno; potkraj prve nedelje boravka ovde uskomešani život se već počeo vraćati starim tokovima i navikama.

A, istovremeno, počelo je da se vraća i sećanje na ono što se dogodilo, od čega je pobeo i što je pokušao da zaboravi.

Uvek se događalo tako za ranijih bekstva i odlazaka — prvih dana skoro da nije ni mislio na ono što se dogodilo, činilo bi mu se da je sve netragom iščezlo. A ako bi se i setio — pažnja prisećanja bi s neprimetnom lakoćom skliznula na nešto drugo, misao na ono od čega je bežao bezbolno bi se pretopila u neku drugu — to je bio zaborav. (Jer — znao je to odranije — zaborav nije u tome da više ne mislimo na ono što se dogodilo, da se u sećanju više nikad ne upali slika koje se klonimo; to je, uostalom, nemoguće. Zaborav je tu onda kad se misli i slike na ono što se dogodilo počnu mešati sa ostalim mislima i uspomenuama, lako, bezbolno, kao u trenucima pre sna.)

Ali, sada, kad se život vratio u korito ranijih navika, kad je upoznao mesto u kome se obreo, kad se prilagodio (on se uvek teško navikavao na nova mesta, nije voleo putovanja), ponovo se javio bol, dubok i jasan kao prvog dana; shvatio je da je tek na prvom koraku zaborava, da je prvih dana odveć kušao samo zbrku osećanja i utisaka, što je davalo iluziju zaborava.

Ležao je tog podneva na šljunku u nekoj maloj uvali, podalje od vile u kojoj je prebivao. Sve uokolo bilo je nepokretno. Bio se smestio u senku stene i povremeno je isturao noge na sunce; posmatrajući ih tako, kao odsečene od tela, nalazio je da liče na dve nepoznate životinje.

Osim njega, u uvali su bili samo neki mladić i devojka; ležeći u senci nečijeg čamca, predavali su se lenim podnevnim nežnostima. Borova šuma iznad uvale bila je puna prigušenog treštanja, kao da je u krošnjama bilo sakriveno na hiljade majušnih došara.

More, ostrvo na horizontu i nebo, stapali su se u jedno u mekoj svetlosti. Sasvim neprimetno, iz te svetlosti, koja kao da je sve pretvarala u prah, nad vodom je zatrepilo neko lice, lice sudijine dragane, osmehnuto, ali osmeha već pokolebanog...

I opet je sve bilo kao pre nego što je došao ovamo — više nije ležao u senci ove stene, već u polutami svoje sobe, očekujući njen dolazak. A ona je dolazila preko terase i, prolazeći pored prozora, izazivala laka kolebanja svetlosti u sobi — po tome je uvek znao da dolazi i uvek je iznenađivao na vratima.

I odjednom se javilo žaljenje, bezgranično, razorno, žaljenje koje je rušilo sve razloge i odluke... Shvatio je da se u sebi nikad neće moći rastati od tog žaljenja, koje je, možda, bilo ljubav sama.

Vazduh je bio pun prašnjavog sjaja i sve je bilo nepokretno. Odnokud, s druge strane uvale, čuo se monotoni, uspravljajući šum drobilice kamena; stari čovek je još dugo micao usnama, nemo, jedva primetno; more pred njegovim očima, prelivajući se bez ijednog talasa, kao da je i samo nešto šapatalo; sve je bilo olakšanje i očišćenje.

Odjednom je ispod grudne kosti nešto bljesnulo; bljesak se istom razgranao u vrat i levu ruku. Sve je potrajalo kratko, kao zvonjenje na vratima nepoznatog posetioca. Nije uspeo ni da shvati je li to bol ili nešto drugo, jer je, istom, njegov pogled bio obuzet nečim što mu je tim bljeskom iznenada bilo otkriveno: nikakva ljubav, nikakva nezaboravljena dragana nije ostala tamo iza zida ovih planina. Ugledao je, negde tamo, preko surih visokih litica Biokova, u nekom gradu u ravnici, svoj život poslednjih godina — u tom životu odavno nije bilo nikog.

Pa šta je to, pitao se osećajući nekakvu izdaju, šta je to što u meni nije nalazilo zaborava ako nije bila ljubav? Pogledao je iz senke u kojoj je ležao prema pučini gde su se u prašnjavom sjaju gubili more, ostrvo i nebo, kao da otud očekuje odgovor. A onda mu je nešto tiho, blago, došapnulo da u ovaj gradić, na ovo letovanje, nije, kao nekad, došao da zaboravi, nego da umre, i da to što u njemu nije nalazilo zaborava ne beše ljubav, nego smrt.

Pokušao je da učini poslednji napor i da se, u sebi, vrati sa tog puta. Ali, za to je već bilo kasno; više nije bilo čak ni bola, on kao da je ostao negde daleko iza njega; a onda mu se lagano stamilo u očima i sruo.